

1 Delredovisning av försöksverksamhet med yrkesprov

Härmed delredovisas för andra gången Skolverkets uppdrag¹ om att genomföra en försöksverksamhet med yrkesprov i yrkesutbildningen inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt inom gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella yrkesprogram. I mars 2017 redovisade Skolverket en analys om hur yrkesprov skulle kunna utveckla yrkesutbildningen.² I mars 2018 gjordes den första delredovisningen av försöksverksamheten som nu pågår.³ De redovisningarna ger en mer utförlig beskrivning av bakgrunden till försöksverksamheten.

Innehåll

| | | |
|----------|--|----------|
| 1 | DELREDOVISNING AV FÖRSÖKSVERKSAMHET MED YRKESPROV | 1 |
| 1.1 | UPPDRAGET | 1 |
| 1.2 | INFÖR UPPSTART AV FÖRSÖKSVERKSAMHETEN..... | 2 |
| 1.2.1 | <i>Dialogmöten</i> | 2 |
| 1.2.2 | <i>De nationella programrådets roll</i> | 2 |
| 1.2.3 | <i>Mål för försöksverksamheten</i> | 2 |
| 1.2.4 | <i>Utformning av försöksverksamheten</i> | 3 |
| 1.3 | FÖRSÖKSOMGÅNG 1..... | 3 |
| 1.3.1 | <i>Ramar för medverkan</i> | 3 |
| 1.3.2 | <i>Ansökan och urval</i> | 4 |
| 1.3.3 | <i>Uppstart och genomförande</i> | 5 |
| 1.3.4 | <i>Elever som referens</i> | 6 |
| 1.4 | LÄRDOMAR HITTILLS..... | 6 |
| 1.4.1 | <i>Svårigheter</i> | 6 |
| 1.4.2 | <i>Förslag för mer tillgängliga yrkesprov</i> | 7 |
| 1.5 | KOMMANDE FÖRSÖKSOMGÅNGAR..... | 8 |
| 1.6 | EKONOMI | 9 |
| 1.7 | UTVÄRDERING | 9 |
| 1.8 | ÖVERGRIPANDE TIDPLAN FÖR FÖRSÖKSVERKSAMHETEN | 9 |

1.1 Uppdraget

Skolverket har i uppdrag att förbereda och genomföra en försöksverksamhet med yrkesprov i yrkesutbildningen inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt inom gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella yrkesprogram. Enligt uppdraget bör försöksverksamheten genomföras i samverkan med branscher

¹ Skolverket regleringsbrev 2017.

² Redovisning av uppdrag om hur yrkesprov kan utveckla yrkesutbildningen. Dnr 2017:252.

³ Delredovisning av uppdrag avseende en försöksverksamhet med yrkesprov. Dnr 2018:302.

och i dialog med de nationella programråden. Den ska pröva om utvecklingen av yrkesprov kan bidra till att underlätta validering för elever inom vuxenutbildningen eller för nyanlända elever med tidigare yrkes- eller utbildningserfarenhet. I försöksverksamheten ska Skolverket också utreda om det är möjligt och lämpligt att utveckla yrkesdelprov på delar av en gymnasial yrkesutbildning samt om gymnasiearbetet bör ersättas med yrkesprov.

Skolverket ska delredovisa uppdraget årligen senast den 1 april till regeringen (Utbildningsdepartementet). Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2022.

1.2 Inför uppstart av försöksverksamheten

1.2.1 Dialogmöten

Inför uppstarten av försöksverksamheten har Skolverket genomfört ett flertal möten med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Svenskt Näringsliv för att diskutera förutsättningarna för yrkesprov. För att få en bättre bild av hur utformandet och användandet av yrkesprov kan gå till har Skolverket genomfört dialogmöten med yrkeslärare, rektorer, branschrepresentanter och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). Vidare har Skolverket haft möte med WorldSkills Sweden och besökte även yrkes-SM för att överväga på vilket sätt dessa skulle kunna vara en inspirationskälla i utvecklandet av yrkesprov.

1.2.2 De nationella programrådets roll

I försöksverksamheten ska samverkan kring utformning och prövning av yrkesproven enligt Skolverkets ramar ske direkt med branscherna. De nationella programråden har även haft en viktig roll för försöksverksamheten. Det är genom dem som den huvudsakliga informationsspridningen inför försöksverksamheten skett och till stor del är de branschkontakter som efterfrågas till de olika yrkesprovsgrupperna ledamöter i något programråd. I annat fall har Skolverket via programråden fått värdefull information om vilka personer som kan bidra till försöksverksamheten.

1.2.3 Mål för försöksverksamheten

De mål som Skolverket har definierat för försöksverksamheten är att ett antal yrkesprov som har accepterats av både skola och berörd bransch, vid försöksverksamhetens slut ska ha utformats och prövats praktiskt av elever inom gymnasial utbildning. Med skola avses i hela denna redovisning både gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Inga av de yrkesprov som hittills medverkat i försöksverksamheten har utformats för gymnasiesärskola eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå.

Målet är inte att utforma yrkesprov för alla existerande och tänkbara yrkesområden. Däremot bör yrkesområden med olika förutsättningar ingå i försöksverksamheten så att resultatet inte endast baseras på områden eller branscher som redan har någon typ av yrkesprov, upparbetad samverkan mellan skola och arbetsliv eller för övrigt har goda förutsättningar för att lyckas.

Skolverket strävar efter att alla prov som tas fram i försöksverksamheten ska bidra till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans, samverkan mellan skola och arbetsliv samt tydliggöra vad utbildningarna leder till inom respektive yrkesområde. Även om en viss deltagande skola eller bransch inte lyckas utforma ett prov kan lärdomar från det arbetet ligga till grund för slutsatser om huruvida yrkesprov kan bidra till den avsedda positiva inverkan på yrkesutbildningen.

1.2.4 Utformning av försöksverksamheten

I uppdraget ingår många olika aspekter som ska undersökas och försöksverksamheten ska pågå i flera år, så den kommer att delas in i olika omgångar med separata ansökningsperioder. Under dessa år kommer Skolverket att lägga fokus på olika aspekter under olika perioder, vilket kan medföra att villkoren för att få ingå i försöksverksamheten kan komma att variera mellan försöksomgångarna. Skolverkets insatser inför och inom ramen för de respektive försöksomgångarna kan därmed även komma att se olika ut. En övergripande tidplan är framtagen för hela försöksverksamheten och presenteras under avsnitt 1.8. Den kan komma att revideras eftersom varje försöksomgång kommer att utvärderas och lärdomar föras vidare in i det fortsatta arbetet.

1.3 Försöksomgång 1

I försöksomgång 1 ska den gymnasiala utbildningen representeras av yrkeslärare med etablerad branschkontakt, vilken erkänns av en yrkesnämnd eller motsvarande nationell branschammanslutning. Yrkesläraren ska ha en pågående anställning inom gymnasial utbildning så att det yrkesprov som utformas kan testas på elever. Lärarens medverkan ska godkännas av rektor. Branschen ska representeras av någon med mandat på nationell nivå och någon som har detaljerad branschkunskap; det kan vara en och samma eller flera personer. Yrkesläraren och branschrepresentanten ska gemensamt komma fram till vilka moment i undervisningen som, ur ett arbetsmarknadsperspektiv, är värdefulla att förevisa i ett yrkesprov. Yrkesläraren, rektorn och branschrepresentanterna för respektive yrkesområde utgör det som senare i redovisningen kallas yrkesprovsgrupp.

1.3.1 Ramar för medverkan

Följande ramar för försöksverksamheten beskrevs i Skolverkets första delredovisning och har fått ligga till grund för försöksomgång 1:⁴

- Under försöksverksamheten ska yrkesprov rymmas inom nuvarande reglering för gymnasial yrkesutbildning.
- Utvecklandet av yrkesprov ska utgå från sådant som finns i dag, exempelvis befintliga yrkesprov, certifieringar och gymnasiearbetet.
- Yrkesprov inom ramen för försöksverksamheten får inte vara förknippade med kostnader för eleven.

⁴ Delredovisning av uppdrag avseende en försöksverksamhet med yrkesprov. Dnr 2018:302.

- Yrkesprov måste vara neutrala i förhållande till olika typer av skolor: kommunala eller fristående, branschskolor eller icke branschskolor. Det får till exempel inte ställas krav på att anordnaren av utbildningen är medlem i någon organisation eller har en viss ägandeform för att proven ska kunna användas.
- Ett framtagande av yrkesprov måste bygga på ett gemensamt engagemang från skola och berörd bransch och yrkesprovet måste sanktioneras av båda parter.

Dessa ramar baseras på Skolverkets bedömning om vad som, utifrån nuvarande reglering, är grundförutsättningar för att de yrkesprov som utformas på något sätt ska kunna införlivas i den gymnasiala yrkesutbildningen och att proven ska få trovärdighet hos både skola och bransch. Allt eftersom försöksverksamheten löper på och Skolverket får mer kunskap om förutsättningarna för att utforma och genomföra yrkesprov kan ramarna komma att förändras.

1.3.2 Ansökan och urval

Ansökningsperioden till försöksomgång 1 pågick 25 april – 25 maj och det kom in 23 ansökningar. I en av dessa uttrycktes önskemål om att få starta upp först under 2019. Vid bedömningen av övriga ansökningar ansåg Skolverket, enligt ramarna för försöksverksamheten, att 18 stycken hade samlat relevanta representanter för arbetet. Dessa bedömdes ha förutsättningar att kunna försöka utforma yrkesprov. Övriga fyra ansökningar saknade relevant bemanning och i samråd med ansvarig kontaktperson för ansökningarna sköts därför deras medverkan upp till senare i försöksverksamheten.

Följande områden för yrkesprov ingår i försöksomgång 1:

- Husbyggnad/träarbetare
- Anläggningsmaskinförare
- Eldistribution
- Fastighetsvärd
- Fastighetsskötare
- Florist
- Frisör/frisöraspirant
- Hästskötare
- Elteknik
- Fordonslackerare
- Mjölproduktion
- Industriautomation

- Hår- och makeupstylist
- Bageri och konditori
- Låssmed
- CNC-operatör, inriktning produktion och maskinteknik
- CNC-operatör i träindustrin
- VVS-montör

1.3.3 Uppstart och genomförande

Den första försöksomgången inleddes i augusti 2018 med ett uppstartsmöte för samtliga medverkande yrkesprovsgupper – yrkeslärare, rektorer och branschrepresentanter – för att informera, inspirera och diskutera. Till varje yrkesprov knöts två kontaktpersoner från Skolverket som ansvarar för att följa utformandet av respektive prov. Skolverkets kontaktpersoner har olika typer av möten och avstämningar med provrepresentanter, för att samla kunskap från deras lösningar och utmaningar men även för att ge stöd.

Efter augustimötet har ytterligare två möten genomförts på Skolverket och ett till planeras i maj 2019 för samtliga medverkande yrkesprovsgupper. Vid mötena ges information, stöd, inspiration från interna och externa sakkunniga samt stort utrymme för erfarenhetsutbyte. Till dessa möten har de medverkande även fått lämna skriftliga lägesrapporter. Det som kommer fram på mötena tillsammans med erfarenheter från besök, avstämningar och liknande utgör grund för den fortsatta försöksverksamheten och för Skolverkets slutsatser om yrkesprovets påverkan på utbildningens kvalitet och innehåll.

Skolverket erbjuder ekonomisk ersättning i form av arvode till de medverkande yrkeslärarna för arbetstid de lägger ner på utformandet av yrkesprov om arbetet inte ingår i ordinarie tjänst.

Utvecklingen av yrkesproven i försöksverksamheten har löpt enligt plan och under våren 2019 kommer många av yrkeslärarna testa yrkesproven på elever för första gången. Nästa utmaning blir att testa yrkesproven på andra skolor och skolformer samt runt om i landet för att undersöka om provet fungerar även i verksamheter där det inte har utformats.

Skolverket bedömer att de flesta yrkesprovsgupper börjar hitta arbetsformer för det fortsatta arbetet och därmed blir mer självgående. Planen är att Skolverket ska trappa ner stödverksamheten för dessa grupper efter mötet i maj 2019, men ändå behålla kontakten med dem för att följa utvecklingen till försöksverksamhetens slut.

Hösten 2019 planerar Skolverket att starta upp försöksomgång 2. Den kommer att bygga på lärdomar och erfarenheter av försöksomgång 1 och bestå av ett första år med liknande omfattning och intensitet som det första året för försöksomgång 1.

1.3.4 Elever som referens

Skolverket ska främja att alla barn och elever får tillgång till en likvärdig utbildning och annan verksamhet av god kvalitet.⁵ Mot denna bakgrund har Skolverket i försöksverksamheten med yrkesprov betonat vikten av att väga in elevens perspektiv i framtagande av yrkesprov, under provsituationen och efter att provet genomförts. Detta har beskrivits för deltagare i försöksverksamheten och Skolverket har med deras hjälp fått kontakt med elever för referensamtal. Det har dessutom resulterat i att flera av yrkesprovsgруппerna själva arbetar med att aktivt inkludera elever i processen med framtagande eller utvecklande av prov.

Som exempel lyfter elever frågan om yrkesprovets betydelse och undrar vilket värde ett lyckat provresultat har. De har också påtalat värdet av att i förväg känna till hur provet är upplagt och vilka kunskaper eleven förväntas ha uppnått. Elever har uppfattat att det ibland har rått osäkerhet hos yrkeslärare om vad som ska bedömas och att det inte alltid har känts som att olika lärare bedömt likvärdiga prestationer på samma sätt.

Skolverket har lyssnat på elevberättelser som beskriver att provet var psykiskt påfrestande både innan och under provsituationen. En elev beskriver att stöd gavs i form av muntligen upplästa frågor med anledning av läs- och skrivsvårigheter, vilket underlättade situationen och möjliggjorde ett ur elevperspektiv rättvist kunskapsresultat. Det framkommer också att det är viktigt att få återkoppling på provresultatet och att det finns möjlighet att göra om provet.

En elev som nu arbetar inom den bransch där eleven gjort ett yrkesprov beskrev genomförandet av yrkesprovet som ”en dag på jobbet”, vilket kan ses som ett gott betyg på arbetsmarknadsrelevansen i det provet.

1.4 Lärdomar hittills

Man kan dela upp utmaningarna i tre faser: att utforma yrkesprovet, att etablera och sprida det samt att förvalta och hålla det uppdaterat. Det Skolverket sett hittills är att förutsättningarna för detta arbete är väldigt olika för olika yrkesområden. Något som verkar vara generellt för alla är dock att det är positivt med erfarenhetsutbyte, även mellan olika yrkesområden. De medverkande i försöksverksamheten kommer från väldigt skilda branscher men de har alla uttryckt att det har varit givande att höra hur andra gör.

1.4.1 Svårigheter

Några av de vanligaste svårigheterna som Skolverket noterat hittills är att:

- Bedöma hur mycket av yrkeskunskaperna som behöver förevisas i yrkesprovet.
- De som ska utforma yrkesprovet ska få tid över för att göra det arbetet.

⁵ Förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

- Sprida yrkesprovet till andra skolor. Problemen kan till exempel vara att man inte känner till var utbildningen bedrivs eller att provet ännu inte har tillräcklig tyngd eller trovärdighet så att andra vill använda det.
- Få det utvecklade provet att passa för andra än de som var med i utformandet (som ofta redan har etablerad samverkan mellan skola och arbetsliv, en välutvecklad utbildning eller andra gynnsamma förutsättningar).
- Det finns redan ett yrkesprov som branschen är nöjd med (men som inte uppfyller försöksverksamhetens krav).
- Det är svårt att hitta rätt bransch, branschrepresentant eller yrkeslärare för samverkan.
- Det kan kosta mycket att genomföra yrkesprovet och ibland vara oklart vem som ska betala.

Skolverket har förstått att det i dagsläget är stor skillnad mellan skolors möjlighet att låta elever genomföra yrkesprov, av såväl kostnadsmässiga som andra resurs- eller planeringsmässiga skäl. Det ser ut som att det kan vara särskilt svårt inom vuxenutbildningen vars elever inte följer samma läsårsupplägg som gymnasieelever och ofta studerar under en kortare period. Detta ställer högre krav på flexibilitet både i när och hur ofta ett yrkesprov ska kunna genomföras och innebär en begränsad möjlighet att genomföra yrkesprov som pågår under en lång tid. Yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning bedrivs också ofta som upphandlad verksamhet vilket skapar frågor om vem som ska betala för att en elev ska genomföra ett yrkesprov: utföraren, huvudmannen eller kanske eleven själv.

1.4.1.1 *Branscher*

Branschernas medverkan krävs för att genom yrkesprov uppnå ökad samverkan mellan skola och berörd bransch samt ökad arbetsmarknadsrelevans för den gymnasiala yrkesutbildningen. Ett problem är dock att alla yrkesområden inte har en given, nationellt accepterad branschorganisation. I försöksverksamheten ingår till exempel yrkesområden som företräds av flera branschorganisationer som inte alltid är överens om branschens ställningstaganden. Det ingår även något yrkesprov som haft svårt att hitta en given branschorganisation att samverka med. Vissa branschorganisationer har ett pågående yrkesprovs-, validerings- eller gymnasiearbetsprojekt eller liknande och har ett begränsat intresse av att skapa ett yrkesprov som överensstämmer med de ramar Skolverket satt upp. Den sammantagna bilden är dock att de flesta branscher ser väldigt positivt på yrkesproven och har stora förhoppningar om att ett yrkesprov kan leda till att utbildningen får en ökad arbetsmarknadsrelevans och att ett godkänt yrkesprov kan bli ett intyg för att eleven tillgodogjort sig de kunskaper som efterfrågas.

1.4.2 **Förslag för mer tillgängliga yrkesprov**

I försöksverksamheten har det framkommit ett antal förslag som skulle kunna göra yrkesproven mer tillgängliga:

- Att digitalisera moment kan både hålla ner kostnader och göra användandet mer flexibelt.
- I de fall en bransch har ett befintligt gesällprov eller liknande kan yrkesprovet utgöra ett delprov i detta. Det finns ofta redan framtagna rutiner och dokumentation för de befintliga proven som kan användas.
- Informationsfilmer, lärarhandledning eller annat stödmaterial kan vara till nytta för att sprida och underlätta användandet för både elever och lärare.
- Att hitta former för finansiering så att ingen ska behöva avstå från att göra ett yrkesprov av kostnadsmissiga skäl.
- Tillgängliga förteckningar över skolor eller utbildningsanordnare som har viss utbildning kan möjliggöra samverkan och spridning.

Dessa förslag och andra som kommer upp under den fortsatta försöksverksamheten kommer att diskuteras vidare i både nuvarande och kommande försöksomgångar. Skolverket kommer att fördjupa sig i förslagen och hur de praktiskt skulle kunna se ut för att kunna ta ställning till huruvida de kan ses som lämpliga lösningar för alla yrkesprov.

1.5 Kommande försöksomgångar

Många frågor kvarstår att utreda och ta ställning till inom ramen för genomförandet av försöksverksamheten. Hittills har fokus för försöksverksamheten varit att få igång utformandet av yrkesprov. Nu blir utmaningen att utvidga utprovningen av dessa prov på andra skolor, skolformer och runt om i landet. Detta ska göras parallellt med att en ny försöksomgång ska startas upp. Än så länge ser inte Skolverket något behov av att sätta upp andra ramar för kommande försöksomgångar, det finns stora möjligheter att fortsätta testa nya aspekter inom de befintliga ramarna. Det kommer exempelvis handla om att testa om de yrkesprov som ingår i försöksverksamheten kan underlätta för validering, om de kan ersätta gymnasiearbetet eller om det är möjligt och lämpligt med yrkesdelprov. I de fall något yrkesområde eller någon skolform blir särskilt svår att få med i försöksverksamheten och dessa anses viktiga för slutredovisningen kan särskilda ramar sättas upp och även riktade insatser göras för att få med dem i senare försöksomgångar.

Skolverket ska överväga möjligheterna att tillåta alternativ till nationell branschorganisation medverka som aktör i försöksverksamheten när sådan saknas för ett yrkesområde, för att öppna upp för fler att vara med i försöksverksamheten. Detta förutsätter dock att det går att göra utan att ge avkall på att yrkesprovet ska kunna användas nationellt och genomföras av samtliga som läser mot yrkesområdet.

Oavsett vilken försöksomgång de respektive medverkande yrkesproven ingår i kommer Skolverket att följa alla medverkande till försöksverksamhetens slut.

1.6 Ekonomi

Den totala kostnaden för arvodering av yrkeslärare för utformningen av yrkesprov under 2018 var drygt 170 000 kronor. En förklaring till den låga kostnaden är att försöksverksamheten inte sattes igång förrän efter sommaren och att få yrkeslärare återopade ersättning från början. Allt fler deltagare i försöksverksamheten anmäler sig nu för arvodering. Dessutom kommer en ny försöksomgång att sättas igång under 2019 med ytterligare medverkande som ska ersättas, vilket innebär att arvodningskostnaderna kommer att öka.

Utöver arvoderingskostnader har Skolverket haft kostnader för referensarbete inför uppstarten av försöksverksamheten men framför allt för uppstarts- och uppföljningskonferenser och övrig stödverksamhet för att få igång och stötta utformningen av de olika yrkesproven. Denna kostnad uppgick till cirka 200 000 kronor för 2018.

1.7 Utvärdering

I utvärderingen av försöksverksamheten ska Skolverket undersöka om yrkesprov kan bidra till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans och samverkan mellan skola och arbetsliv samt tydliggöra vad utbildningarna leder till. Detta undersöker vi löpande under försökets gång genom att ställa frågor till elever, lärare och representanter från branscherna. Utvärderingen kommer att redovisas senast 28 februari 2022.

1.8 Övergripande tidplan för försöksverksamheten

År 2019

Fortsatt stödverksamhet.

Yrkesprov testas i verksamheterna.

Skolverket summerar erfarenheter av försöksomgång 1 för att kunna ta ställning till om eventuella förändringar i upplägget behöver göras.

Ny försöksomgång startas upp.

Begränsad stödverksamhet till omgång 1.

Stödverksamhet till omgång 2.

Skolverket påbörjar en analys om i vilken utsträckning yrkesprov kan användas för validering, om det finns behov av yrkesdelprov och om yrkesprov kan ersätta gymnasiearbetet. Analysen kan leda till förändringar av ramarna för försöksverksamheten.

År 2020

Ny försöksomgång startas upp.

Ny omgång av yrkesprov tas fram.

Begränsad stödverksamhet till omgång 1 och 2.

Stödverksamhet till omgång 3.

Fortsatt analys.

Våren 2021

Ny försöksomgång startas upp.

Ny omgång av yrkesprov tas fram.

Begränsad stödverksamhet till omgång 1, 2 och 3.

Stödverksamhet till omgång 4.

Fortsatt analys.

Hösten 2021

Skolverket sammanfattar lärdomarna av försöksverksamheten i en rapport.

Skolverket avslutar försöksverksamheten.

Våren 2022

Skolverket redovisar utvärderingen och slutredovisar uppdraget den 28 februari 2022.

Under hela uppdraget delredovisar Skolverket hur försöksverksamheten fortskrider till regeringen senast den 1 april varje år.